

U POVODU DANA EUROPE 9. SVIBNJA: UPOZORENJA IZ KNJIGE FRANCUSKOGA POLITOLOGA OLIVIERA ROYA »JE LI EUROPA KRŠĆANSKA?« Zašto začetnici Europske unije nisu isticali temeljnu ulogu kršćanstva?

Objavio **Darko Grden** - 15. svibnja 2021.

Olivier Roy

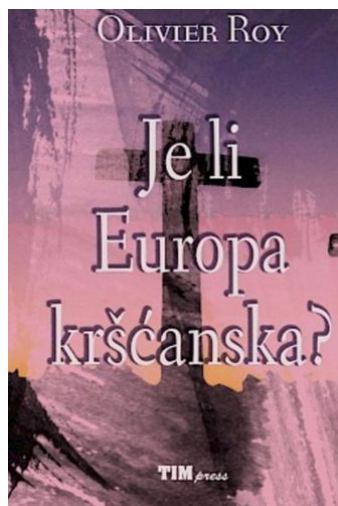
Za Roya su, naime, klasične prosvjetiteljske vrijednosti zapravo u temeljima kršćanske vrijednosti, samo sekularizirane. U pozivanju pak europskih populista na kršćanstvo vidi sve drugo samo ne njegov povratak na europsku scenu. Populisti, smatra, ne samo da zlorabe kršćanstvo nego ga time i dodatno sekulariziraju.

Danom Europe (9. svibnja) slavi se mir i jedinstvo u Europi, a vezuje se uz povijesnu »Schumanovu deklaraciju«. Naime, u Parizu je 1950. tadašnji francuski ministar vanjskih poslova Robert Schuman iznio ideju o novom obliku političke suradnje u Europi kojom bi rat među Europskim državama postao nezamisliv. Otad je prošlo više od 70 godina, a Europa se nalazi pred novim izazovima. Više pitanja negoli odgovora na njih – ali vrlo važnih pitanja – nameće knjiga francuskoga politologa Oliviera Roya, koja je nedavno u nakladi TIM pressa ugledala svjetlo dana i na hrvatskom jeziku. Knjiga je, ako li ne zbog drugoga, zanimljiva već zbog samoga svojega naslova: »Je li Europa kršćanska?«

Vrijeme (sekularizirane) kršćanske moralnosti

Upravo u društvenim i ideološkim promjenama čiji je simbol svibanj 1968. godine Roy vidi ključni rez koji je po svojoj važnosti ravan onomu koji je donijela reformacija u 16. stoljeću. Opširno analizira Westfalski mir iz 1648. godine i načelo koje zapravo do danas diktira odnos nacionalnih država prema Crkvi i religiji: države ne mogu odlučivati o teološkim pitanjima, ali mogu, a to i čine, odrediti mjesto religije u javnom životu. To se

načelo ostvarivalo prema različitim modelima, od kojih svaki ima svoje prednosti i svoje nedostatke, također i za Crkvu.

Sve do promjena u 60-im godinama autor ne vidi nepremostivi jaz ni između prosvjetiteljstva i kršćanstva. Za njega su, naime, klasične prosvjetiteljske vrijednosti zapravo u temeljima kršćanske vrijednosti, samo sekularizirane. U tom temeljnom suglasju Roy vidi mogući razlog zašto »otci« Europske unije, mahom praktični katolici, nisu osjećali potrebu istaknuti kršćanstvo kao jedan od temelja projekta koji su započeli. Možda najjasnije o navedenom suglasju govori dio gdje Roy citira »Pismo učitelja« francuskoga sekularista Julesa Ferryja. »Jules Ferry ističe da je misija učitelja 'dati učenicima moralni i građanski odgoj' i podučavati djecu 'onim elementarnim pravilima moralnog života koja nisu ništa manje općeprihvaćena od pravila jezika i računanja'. On promiče 'sekularno podučavanje moralnosti, a ne podučavanje sekularne moralnosti', odnosno 'sekularnu moralnost' ne suprotstavlja 'vjerskoj', jer nedvosmisleno smatra da je moralnost univerzalna. To je ono što ne razumiju oni koji danas zagovaraju podučavanje 'sekularne moralnosti' u školama«, piše Roy.

Nakon Koncila dogodio se apsurd

Prema autoru, do 60-ih godina predmet sporenja nisu bila temeljna etička načela – ta i sekularisti su, uključujući i marksiste, bili protiv pobačaja, rastave braka, promiskuitetnoga ponašanja. Predmet sporenja bila su dva pitanja: tko ima kontrolu nad društvenom moralnošću te pitanje dolazi li moralnost od Boga ili je ljudski razum dovoljan da bi se utemeljio »naravni moralni zakon«. No 60-e su radikalno narušile temeljno suglasje oko naravnoga moralnoga zakona.

Sve do promjena u 60-im godinama autor ne vidi nepremostivi jaz ni između prosvjetiteljstva i kršćanstva. Za njega su, naime, klasične prosvjetiteljske vrijednosti zapravo u temeljima kršćanske vrijednosti, samo sekularizirane. U tom temeljnom suglasju Roy vidi mogući razlog

Dugo se, sve do Drugoga vatikanskoga koncila, Crkva borila protiv modernizma, a onda se otvorila dijalogu, što Roy naziva djelomičnom samo-sekularizacijom. Čini se da osjeća dozu gorčine kad, međutim, piše: »Paradoks je u tome što su se, baš u trenutku kada je Crkva prihvatila sekularno građansko društvo, zajedničke vrijednosti društva odvojile od vrijednosti Crkve.« Royevi redci o enciklici »Humanae vitae« navodno »progresivnoga« pape Pavla VI. o, kako ju tumači autor, »zabrani svakog spolnog čina čiji cilj nije začće«, najbolje oslikavaju radikalnu promjenu koja se dogodila, ali objašnjavaju i reakciju Crkve na tu promjenu. »Katolici nisu shvaćali taj stav koji je

zašto »otci« Europske unije, mahom praktični katolici, nisu osjećali potrebu istaknuti kršćanstvo kao jedan od temelja projekta koji su započeli.

došao iz vedra neba. Sekularisti su bili zgroženi reakcionarnim papom. Ako je crkveni Koncil ustanovio teologiju modernosti, zašto je papa... ponovno uveo tradicionalne norme? To je učinio jer je shvatio da je došlo do radikalne promjene zajedničkih vrijednosti, odnosno do toga da 'prirodni' zakon i moralnost više nisu u suglasju. Nove vrijednosti, temeljene na individualizmu, slobodi i valorizaciji žudnje, više nisu

bile sekularizirane kršćanske vrijednosti. Osobna sloboda važnija je od svih transcendentnih normi, više nema svima zajedničkog prirodnog morala«, piše Roy. Nema više suglasja o pitanju što je »dobro« uopće.

Sekularisti uglavnom pobjeđuju

Za Katoličku Crkvu otvorilo se novo bojište, a to za Roya znači i novi mentalitet tvrđave te novi bojovnički mentalitet posvećen opravdavanju i promicanju normativnosti naravnoga zakona na područja kao što su ljudski život, spolnost i obitelj. Time je, prema Royu, Crkva ispustila iz ruku druga široka područja kulture, a posljedica toga je nastajanje kako katoličke ljevice tako i demokršćanskoga desnoga centra. U svakom slučaju, na bojišnici vrjednota Roy sada vidi tri silnice: sekulariste, kršćane – u Europi je to uglavnom Katolička Crkva – te populiste.

Pri tom se čini da, premda se dekristijanizacija događa različitim ritmom, sekularisti uglavnom pobjeđuju. Bolno je, primjerice, u svjetlu Royevih analiza čitati vijest o legalizaciji eutanazije u Španjolskoj. Ta se bol ne odnosi toliko na samu činjenicu da je socijalistička vladajuća većina izglasala sporni zakon, nego na ispitivanja javnoga mišljenja koja kažu da legalizaciju eutanazije podupire između 84 i 87 posto Španjolaca a ona se, navodno, čini razumnom čak i za 59 posto katolika koji kažu da prakticiraju vjeru.

Populisti dodatno sekulariziraju kršćanstvo

Iz analize čimbenika koji utječu na pad vjerske prakse za Hrvatsku je posebno zanimljiva Royeva teza da se njezino naglo opadanje uočava u zemljama gdje je Crkva (bila) čuvar nacionalnoga identiteta. Tipičan je primjer Irska: kad je ta potreba prestala – prijelomni trenutak, uz skandale oko spolnih zloporaba, Roy vidi u Sporazumu na Veliki petak 1998. godine o Sjevernoj Irskoj – dolazi do nagloga pada ne samo vjerske prakse i povjerenja u Crkvu, nego i do masovnoga nerazumijevanja njezinih argumenata o velikim etičkim i društvenim pitanjima. Što tada ostaje od kršćanskoga? Vanjska fasada bez unutarnjega sadržaja, smatra autor.

U pozivanju europskih populista na kršćanstvo Roy vidi sve drugo samo ne njegov povratak na europsku scenu. Populisti ne samo da zlorabe kršćanstvo nego ga time i dodatno sekulariziraju. U osnovi, populizam »nije prava kontrarevolucija, jer predmet njegove mržnje (elite, imigracija, Europska unija) nije novi sustav vrijednosti«, nego je on »jednako individualistički, hedonistički i antielitistički kao i omladina 1968.: jedina je razlika u tome što populizam zadovoljstvo traži samo u svojim redovima«. Najbizarnija slika kojom želi pokazati da europski populisti zapravo degradiraju kršćanstvo jesu kobasice od svinjetine i vino koji su se našli na ulicama kao »kršćanski« simboli protivljenja islamizaciji Francuske.

Vjernik »u najboljem slučaju čudak«

Jedini »populisti« kojima Roy priznaje stvarnu želju da promiču ciljeve Crkve u novom okruženju jesu vladajuća stranka »Pravo i pravednost« u Poljskoj. Autor nije siguran kako će ta priča završiti, no u trajnom trendu pada broja svećeničkih i redovničkih zvanja u Poljskoj ne vidi za kršćanstvo obećavajući znak. U svakom slučaju, danas biti vjernik katolik nipošto nije lako. Za sekulariste je on »u najboljem slučaju čudak, a u najgorem fundamentalist«... Velika je napast zatvaranja u krug sebi sličnih.

Prohodna je »treća opcija«

Općenito gledajući, Crkva prema Royu ima tri opcije. Prva je povratak pokušajima nametanja normi koje Crkva smatra neupitnima, čemu autor ne daje velike šanse. Drugu opciju, po glasovitoj knjizi Roda Drehera, naziva Benediktovom opcijom. »U knjizi se tvrdi da bi današnji kršćani trebali živjeti u modernim samostanima gdje bi slijedili vlastita pravila, čekajući da božanska providnost obnovi vjeru na zemlji«, tumači Roy, koji dobar dio knjige posvećuje upravo kritici zatvaranja.

Treću i posljednju mogućnost autor naziva »ponovnim duhovnim osvajanjem«. Ta bi se opcija ujedno, uz određene ograde od Royevih iskaza, mogla teološki prereći kao »misionarsko usmjerenje« ili »misionarsko obraćenje« koje u svojoj programskoj apostolskoj pobudnici »Evangelii gaudium« zaziva papa Franjo. »Ono polazi od iste konstatacije: vratili smo se u doba poganstva i barbara, no umjesto da se povuče u sebe, kršćanin mora poganski svijet obratiti svojim propovijedanjem«, piše Roy. Pri tom citira pariškoga nadbiskupa Michela Aupetita koji sadašnji trenutak uspoređuje s vremenima seobe naroda govoreći da je »u to vrijeme Crkva podupirala kulturu temeljenu na evanđeljima, čak i kad je to značilo žrtvovanje vlastite rimske kulture«. Tomu Roy dodaje: »Barbarina treba obratiti na kršćanstvo, čak i pod cijenu naše dekulturnacije. Religija se mora nanovo ustrojiti, bez obaziranja na kulturu. (...) Aupetitova izjava... odbacuje ono što je temelj populizma: nostalgični identitet.«